

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนผู้ระบบอาหารปลอดภัยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีวัตถุประสงค์ วิธีการวิจัย ประกอบไปด้วย ประชากรและตัวอย่าง ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กรอบแนวคิดของการวิจัย การวิเคราะห์และการอภิปรายผล มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ประชากรและตัวอย่าง

3.1.1 ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากอำเภอต่าง ๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการ ทั้งหมด 25 อำเภอ 207 ชุมชน(กลุ่มเกษตรกร) ในจังหวัดเชียงใหม่

3.1.2 ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) โดยมีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 20 ชุมชน(กลุ่มเกษตรกร) และทำการคัดเลือกโดยศึกษาถึงศักยภาพที่จะพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนผู้ระบบอาหารปลอดภัยระดับอาเซียนได้ โดยมีชุมชนที่สนใจในประเด็นการพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรผู้ระบบอาหารปลอดภัย และมีศักยภาพการแข่งขันในระดับอาเซียน จำนวน 3 อำเภอ 4 ชุมชนดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 รายชื่อชุมชนที่สนใจประเด็นการพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัย

ลำดับ	ชุมชน(กลุ่มเกษตรกร)	ตำบล	อำเภอ
1	เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสอินทรีย์	อบต.บ้านหลวง	แม่เมาะ
2	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์	อบต.ห้วยทราย	แม่ริม
3	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยตำบลท่าวังพร้าว	อบต.ท่าวังพร้าว	สันป่าตอง
4	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรบ้านสันกอเก็ด	อบต.บ้านกลาง	สันป่าตอง

ที่มา: จากการวิจัย

3.2 ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 ประเภทของข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจ สอบถามและสัมภาษณ์บริบทชุมชนและบริบทกลุ่มเกษตรกร จำนวน 4 ชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) บริบทชุมชน ได้แก่ ตำบลบ้านหลวง อำเภอแม่เมาะ ตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ริม ตำบลท่าวังพร้าว และ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง

2) บริบทกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสอินทรีย์ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตร

3) ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) แบบฟอร์มแสดงความประสงค์เข้าร่วมโครงการ
- 2) แบบฟอร์มเพื่อประเมินคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการ
- 3) แบบฟอร์มการประเมินศักยภาพกลุ่มเกษตรกรด้วย SWOT Analysis
- 4) แบบประเมินการพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัยในระดับอาเซียน ซึ่งประกอบไปด้วย ระบบ GLOBAL GAP 14 ตัวชี้วัด (ภาคผนวก ก) ดังนี้
 - 1) วัตถุประสงค์รายการเกษตร ได้แก่ สารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช รวมถึงสารควบคุมการเจริญเติบโตของพืช
 - 2) การได้รับพิษจากวัตถุประสงค์รายการเกษตร รับได้จาก ทางการหายใจ ทางปากทางผิวหนัง
 - 3) อาหารปลอดภัยจากสารพิษ หมายถึง อาหารที่ไม่มีสารพิษหรือมีในระดับที่ปลอดภัย
 - 4) Global GAP คือมาตรฐานภาคเอกชนสำหรับการผลิตสินค้าเกษตรของกลุ่มผู้ค้าปลีกทั่วโลก
 - 5) Global GAP ออกมามาตรฐานครอบคลุมการผลิตสินค้าเกษตร 3 ประเภท ได้แก่ พืชผล ปศุสัตว์ และสัตว์น้ำ
 - 6) มาตรฐาน GAP คือ มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี
 - 7) การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี หมายถึง การปฏิบัติเพื่อป้องกัน หรือลดความเสี่ยงของอันตรายที่เกิดขึ้นระหว่างการทำการเกษตร เพื่อให้ได้ผลิตผลที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการบริโภค
 - 8) วัสดุทางกายภาพ เช่น กรวด ดิน หิน โลหะ ไม้ พลาสติก ซึ่งไม่ก่อให้เกิดอันตรายในพืช
 - 9) วัตถุชีวภาพ : จุลินทรีย์บางชนิด เช่น แบคทีเรีย ไวรัส, พาราสิต, เชื้อรา มีประโยชน์ต่อพืช
 - 10) การได้รับพิษจากวัตถุประสงค์รายการเกษตร จะได้รับพิษทางการหายใจเท่านั้น
 - 11) การที่เกษตรกรไทยนำสินค้าทางการเกษตร ไปจำหน่ายในร้านค้าปลีกในยุโรป จะต้องได้มาตรฐาน Global GAP เสียก่อน

12) Global GAP ออกมาตรฐานครอบคลุมการผลิตสินค้าเกษตร โดยเกษตรกรต้องมีการพัฒนา 2 ด้านคือ การพัฒนาฟาร์ม และการพัฒนาบุคลากร

13) มาตรฐาน ASEAN GAP มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการเชื่อมโยงประสานมาตรฐานภายในกลุ่มอาเซียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ GAP

14) THAI GAP เป็นมาตรฐานทางการเกษตรที่มุ่งเน้นเรื่องข้าวอย่างเดี่ยว ซึ่งดูแลโดยกรมการข้าว

และระบบการจัดการควบคุมภายใน (ICS) 25 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) การตรวจเยี่ยม ตรวจสอบ การดำเนินเกษตรอินทรีย์ จากเจ้าหน้าที่ตรวจสอบฯ หรือจากคณะกรรมการตรวจสอบฯ อยู่เสมอ

2) พันธุ์พืชที่ใช้ในการเพาะปลูก จากแหล่งที่เหมาะสมปราศจากการตัดต่อหรือตัดแปลงพันธุกรรม หรือผ่านการฉายรังสี

3) มีวิธีการปฏิบัติเพื่อป้องกันการปนเปื้อนสารพิษที่ถูกหลักการ ทั้งทางดิน น้ำ อากาศ และวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องทางการเกษตร

4) บริเวณพื้นที่เพาะปลูกของท่านปลอดภัยต่อการปนเปื้อนสารพิษ ทั้งทางดิน น้ำ และอากาศ

5) ในพื้นที่ทำการเกษตรของท่านมีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพื่อดูแลและปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิก

6) มีส่วนร่วมในการคัดเลือกพันธุ์พืชที่ใช้เพาะปลูก จากแหล่งที่เหมาะสม ปราศจากการตัดต่อพันธุกรรมหรือผ่านการฉายรังสี

7) มีวิธีเสนอแนะเพื่อป้องกันการปนเปื้อนสารพิษที่ถูก หลักการ ทั้งทางดิน น้ำ อากาศ และวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องทางการเกษตร

8) ในพื้นที่ชุมชนของท่านมีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพื่อดูแลและปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกเกษตรกรทั่วถึง

9) ICS เป็นระบบประกันคุณภาพที่ใช้บริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานสากล

10) การประเมินประสิทธิภาพของระบบควบคุมภายในต้องดำเนินการอย่างครบถ้วนอย่างน้อยปีละ 2-3 ครั้ง

11) ICS ช่วยให้หน่วยงานที่ได้รับการรับรองสามารถให้การรับรองแก่เกษตรกรที่ละหลายราย

12) ICS จำเป็นจะต้องมีการประเมินศักยภาพด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

13) เกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติของกลุ่มเกษตรกร กรณีการผลิตพืชอินทรีย์ ต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 5 ราย

14) ผลการพิจารณาการรับรองของคณะกรรมการรับรองระบบควบคุมภายใน มี 2 ลักษณะคือ รับรอง และ ไม่รับรอง

15) ระบบควบคุมภายใน (INTERNALCONTROLSYSTEM : ICS) เป็นระบบประกันคุณภาพที่ใช้บริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานสากล สอดคล้องตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขของหน่วยรับรอง

16) ข้อดีของการจัดทำระบบควบคุมภายใน ช่วยให้เกษตรกรสามารถขยายผลผลิตให้ได้ผลกำไรที่สูงกว่าท้องตลาดโดยทั่วไป

17) ตามมาตรฐานของระบบควบคุมภายใน สมาชิกของกลุ่มจะต้องได้รับการอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับระบบควบคุมภายในของการรับรองมาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์

18) ตามมาตรฐานของระบบควบคุมภายใน สมาชิกของกลุ่มไม่จำเป็นต้องอ่านออกเขียนได้ แต่ต้องผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้ได้มาตรฐานตามหลักสากล

19) ขั้นตอนกระบวนการพัฒนาระบบควบคุมภายใน (ICS) การจัดทำระบบเอกสารระบบควบคุมภายในของกลุ่ม → การประเมินศักยภาพและความพร้อมเบื้องต้นของกลุ่มเกษตรกร → การทดลองใช้เอกสารคู่มือระบบควบคุมภายในของกลุ่ม → การประเมินระบบควบคุมภายใน → การตรวจประเมินเบื้องต้น

20) การประเมินประสิทธิภาพของระบบควบคุมภายใน (ICS) ต้องดำเนินการอย่างครบถ้วน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

21) ระบบควบคุมภายในเป็นระบบที่ใช้สำหรับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อยในการตรวจรับรองโดยหน่วยงานอิสระ

22) แบบฟอร์มหรือแบบบันทึกต่างๆต้องจัดเก็บไว้อย่างน้อย 1 ปี

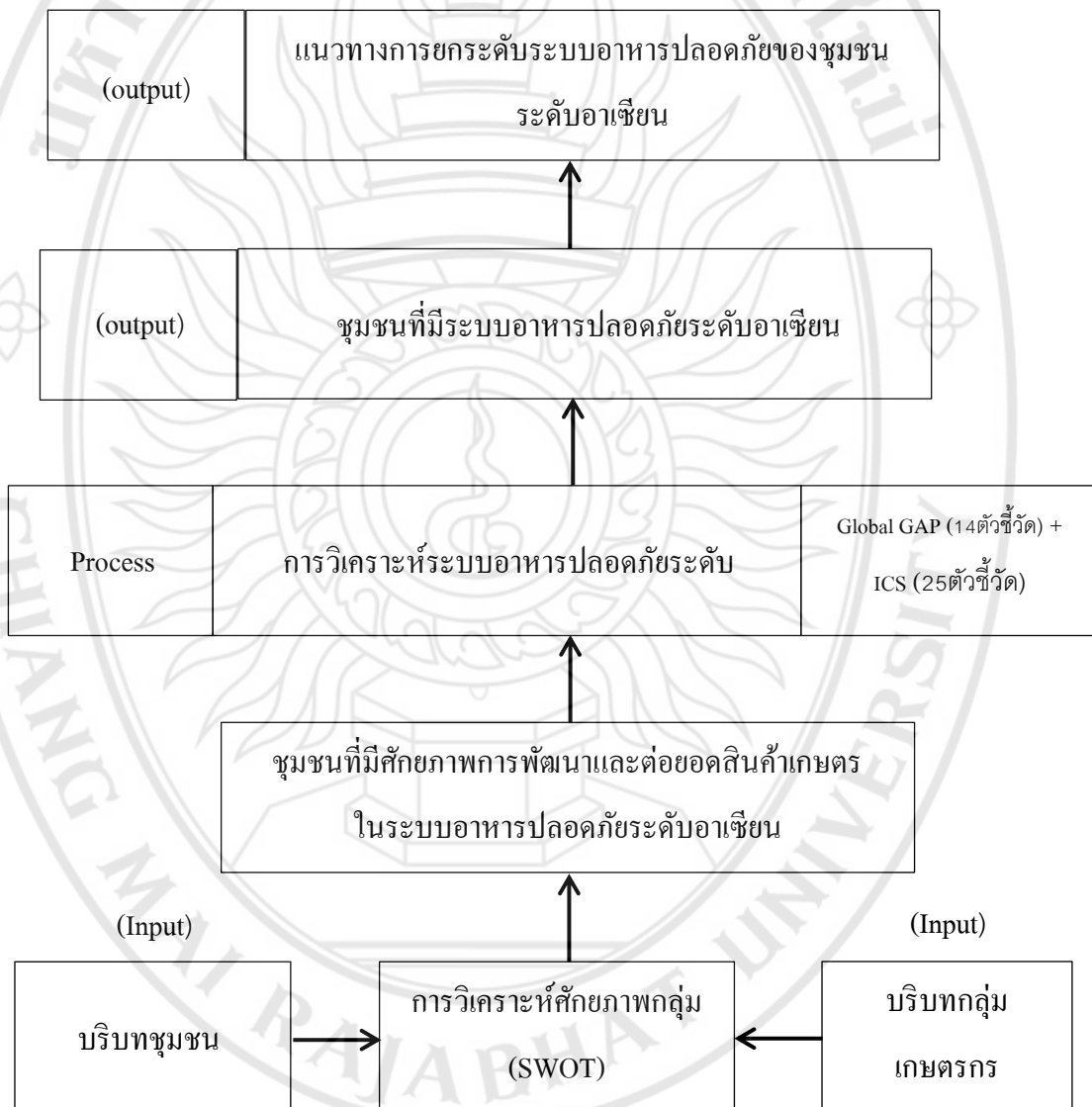
23) ระบบควบคุมภายใน(ICS)มีเงื่อนไขที่สำคัญข้อหนึ่งคือ การจัดทำเอกสารและการควบคุมการบันทึก

24) การตรวจสอบแปลงและกระบวนการรับรองภายในจะทำอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

25) ผลการตรวจสอบแปลงและกระบวนการรับรองภายใน มีระดับ คือ
ไม่รับรอง รับรองแบบไม่มีเงื่อนไข และรับรองแบบมีเงื่อนไข

3.3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การวิจัยเพื่อพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัย ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน”
มีกรอบแนวคิด แสดงดัง ภาพที่ 3.1 ดังนี้

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิด

อธิบายภาพที่ 3.1 โดยเริ่มจากการศึกษาบริบทชุมชนและศึกษาบริบทกลุ่มเกษตรกร นำมา การวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่ม (SWOT) คัดเลือกชุมชนที่มีศักยภาพการพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตร ในระบบอาหารปลอดภัยระดับอาเซียน และนำมาวิเคราะห์ระบบอาหารปลอดภัยระดับอาเซียน และพัฒนาชุมชนที่มีระบบอาหารปลอดภัยระดับอาเซียนสู่แนวทางการยกระดับระบบอาหาร ปลอดภัยของชุมชนระดับอาเซียน

3.4 การวิเคราะห์และอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะทำการวิเคราะห์ ดังนี้

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม งานวิจัย (แต่ละกลุ่มเกษตรกร) “การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice : GAP)” แบบสอบถามงานวิจัย (แต่ละกลุ่มเกษตรกร) “การจัดทำระบบควบคุมภายใน (Internal Control System : ICS)” โดยการหาข้อมูลสถิติจากค่าเฉลี่ยการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในลักษณะ ของสถิติเชิงพรรณนาด้วยค่าความถี่ ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) ซึ่งจะใช้ทฤษฎีการแจกแจงความถี่สำหรับค่าในแต่ละช่วงของลักษณะที่สนใจ โดยแบ่ง ระดับคะแนนตามเกณฑ์การประเมินค่าเฉลี่ยของบุญชม ศรีสะอาด (2532) เป็น 5 ชั้น ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระดับ 4.51 – 5.00 มีความพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระดับ 3.51 – 4.50 มีความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ยระดับ 2.51 – 3.50 มีความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระดับ 1.51 – 2.50 มีความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ยระดับ 1.00 – 1.50 มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.4.2 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ กรณีที่ข้อมูลมีลักษณะข้อความ การบรรยาย ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกิดจากการสัมภาษณ์ สอบถาม สังเกต และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในการวิเคราะห์ ผลจากการสัมภาษณ์ สอบถาม สังเกต และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ที่เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมาประมวล เพื่อยืนยัน หรือเสริมข้อมูลเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น

3.4.3 การอภิปรายผลข้อมูล

การอภิปรายข้อมูลตามกรอบแนวคิดการวิจัย โดยใช้แนวคิด ดังต่อไปนี้

1) การอภิปรายความรู้ความเข้าใจการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเปรียบเทียบกับ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทที่ 2

2) การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนมาอภิปรายผลเทียบกับการวิเคราะห์ SWOT โดยพิจารณาจาก (1) จุดแข็งของกลุ่มเกษตรกรและตัวสินค้า (2) โอกาสในการพัฒนาสินค้าของกลุ่ม (3) จุดอ่อนของกลุ่มเกษตรกรและตัวสินค้า และ (4) อุปสรรคในการพัฒนาสินค้าของกลุ่ม

3) การอภิปรายผลแบบประเมิน เจริญพรณนา และอธิบายข้อมูล เจริญปริมาณ

